

UIT DE SCHRIFT

DE BETERE BELOFTE (C).

„ALLEN" NAAR DE „INWENDIGE ZIJDE"?

Zij allen zullen Mij kennen, van hunne kleinen tot hunne grooten. Jer. 31 : 34.

Welhaast is er onder de meelevenenden niemand, die niet weet, dat men in sommige kringen van theologen ondanks de nabijheid van filosofische termen-wegers voortdurend spreekt van een „inwendige" en een „uitwendige", „zijde" van „het verbond" (c.q. den verbondskring). De „inwendige zijde" van het verbond, daartoe rekent men dan de in wedergeboorte vernieuwende gaven van den Heiligen Geest. En tot de „uitwendige zijde" ervan worden dan gebracht dat „domme" getal der kerk, of der natie van Israël, en het getimmerte van haar „instituut" of die „slechts uiterlijke" bediening der sacramenten, die pas „vol" worden als er iets „innerlijks" in verzeigd wordt (het moge dan reeds present of nog absent, maar dan toch toekomstend heeten), en die uiterlijkheden als „leer", „belijdenis" en wat dies meer zij.

Wij onderzoeken dit gedachtenschema hier thans niet: en vragen niet eens, hoe men het zou vinden, indien wij dezelfde onderscheidingen eens gingen toepassen op b.v. het gezin. Wij volstaan met 'n simpele afwijzing ervan. Wilt het schema de ketterij in zich bergt, als ware het vernieuwende werk des Geestes niet óók uiterlijk waarneembaar, of, als waren de in administratie gebrachte verbondsgoederen nu ineens vanwege die administratie van naar realiteit ontgaan. Is het ambt inwendig, doch de ambtsfunctie uitwendig? We wijzen het schema terug, omdat men — indien de onderscheiding serieus zou zijn — den hemel van straks, voorzover door foederatief geregistreerden¹⁾ bewoond, zou moeten beheerscht achten door het verbond naar zijn inwendige zijde, en de hel van straks, voorzover door foederatief geregistreerden²⁾ bewoond, zou dienen beheerscht te achten door het verbond naar zijn uitwendige zijde. Maar die hemel zal ook naar de „uitwendige" zijde schitteren en de hel ook naar de „inwendige" zijde verteren. Zulk alles vanwege het eenmaal gesloten verbond.

Maar al wijzen we deze beelddraak af, wij willen er toch wel even op ingaan.

Men heeft n.l. gezegd: als Jeremia 31 de „betere belofte" geeft, en dan toegekomen is aan die uitspraak, dat het straks niet meer noodig zal zijn den profetenstand als intermediair te gebruiken, omdat zij allen den Heere zullen kennen, of gaan kennen, of willen kennen³⁾, wel, dan is „de Godskennis waarvan hier sprake is, natuurlijk⁴⁾ niet een uiterlijke" (wat is dat?), „of zuiver verstandelijke kennis" (bestaat die?, zit het „hart" er niet altijd achter, wedergeboren of onwedergeboren?), „maar de geestelijke kennis van de waarachtige godsvrucht", „de kennis die door levensgemeenschap met den Allerhoogste verkregen wordt" (Aalders K.V.). Waarna besloten wordt: „het spreekt van zelf⁵⁾", dat deze profetie van het Nieuwe Verbond uitsluitend het oog heeft op wat wij noemen de onzichtbare kerk⁶⁾.

Dat betekent dus, voor wie het woordenboek der „inwendige-uitwendige-zijde" hanteert:

het spreekt van zelf, dat een profetie van het nieuwe verbond (of: het Nieuwe Verbond?) uitsluitend het oog heeft op wat wij noemen „het verbond naar de inwendige zijde".

Er staat dan verder in Jeremia's uitspraak: ALLEN; ze zullen Mij — zegt de Heere — ALLEN kennen.

Welnu: „het zou" — aldus nog steeds Aalders — „het zou tot zeer verkeerde gevolgtrekkingen leiden indien men wat hier gezegd wordt wilde toepassen op de zichtbare openbaring⁷⁾ van de kerk onder de Nieuwe Bedeeeling⁸⁾".

Dat wil dus zeggen, voor wie het woordenboek der „inwendige-uitwendige-zijde" hanteert:

het spreekt van zelf, dat deze profetie van het nieuwe verbond (of het Nieuwe Verbond?) uitsluitend vervuld wordt in wat wij noemen: de „onzichtbare" kerk, den verbondskring naar de „inwendige zijde".

Het argument is: „er staat immers: allen?" Dat móet dus, zoo oordeelt men, de gemeenschap der uitverkorenen zijn. Een argumentatie dus niet van een waar verbonds-collectivisme, doch van een „het-ware-verbonds-collectivisme", van een „het-100%-verbond-

collectivisme". Men schuift het dan op de rekening van den profet Jeremia. Want terwijl de dogmatici weten, dat de optelsom der VERKORENEN nooit identiek zal zijn met de vergadering der geloovigen, daar laat Jeremia dit „allen" (dat op de „onzichtbare" kerk heet te slaan) zóómaar óók op de collectiviteit der twee HUIZEN Israëls slaan. Het zuiverste „ware-verbonds-collectivisme" dus; wanneer men het al niet zoo zeggen durft (uit respect voor Jeremia) dan moet men het toch wel zoo denken, als men dóór-denkt.

Maar bij dit door-denken kome nu Jeremia zelf ons te hulp. Eer we stukken en brokken maken.

Hij heeft ook hoofdstuk 9 geschreven. En daarin het laatste vers. Daar staat: „want alle volken zijn onbesneden, maar het geheele huis van Israël zijn onbesnedenen van hart".

Nu, dáár komt het woordenboek van de „inwendige-uitwendige-verbondszijde" toch zeker ook aan te pas? Eén van zijn samenstellers⁹⁾ heeft den vinger gelegd bij Rom. 2:28v, waar de apostel Paulus schrijft: „Niet die is een Jood, die het in het openbaar is, noch die is de besnijdenis, die het in het openbaar in het vleesch is, maar die is een Jood, die het in het verborgen is, en de besnijdenis des harten, in den geest, niet in de letter, is de besnijdenis" (statenvertaling). En de door ons bedoelde auteur heeft toen gezegd: „Jood", dat is toch wel zooveel als „bondeling"; en „in het openbaar" en „in het verborgen" komt toch wel zeer dicht bij „uitwendig" en „inwendig".

Zijn zulke begrippen-paren terecht alzóó in het gelid opgesteld, dan mogen we de uitdrukking: „besneden van hart" opvatten als: „behoorende tot het verbond naar de inwendige zijde" (indien ze, gelijk hier, gebedigd wordt voor besnedenen-in-het-lichaam). Gelijk, omgekeerd, we de besnedenen-met-een-mes, van wie Jeremia (zoóals hier) zegt: ze zijn „onbesneden van hart" alsdan hebben te rangschikken onder „het verbond naar de uitwendige zijde".

Indien nu het woord „allen" (of „gansch Israël") strikt genomen beteekent: alle individuen zonder onderscheid, dan wil dus Jer. 9:26 zeggen, dat in Jeremia's dagen heel het huis Israël was opgenomen in (niet meer dan) het verbond naar de uitwendige zijde. Er waren dan geen uitzonderingen; „allen" is nu eenmaal „allen" en „gansch" is „gansch".

Maar wie dát zou willen aandienen als de goede exegese van Jeremia 9:26 (ons is intusschen niemand bekend, die dit aandurft), dan zou men hem in strijd moeten verklaren te zijn met wat de kerk later heeft beleden (art. 27 der Nederl. Geloofsbel.); toen zij uitsprak: „Deze kerk... zal zijn tot den einde toe... en... wordt van God bewaard of staande gehouden... gelijk zich de Heere gedurende den gevaarlijken tijd onder Ahab zeven duizend menschen behouden heeft, die hunne knieën voor Baäl niet gebogen hebben".

Daarom blijft maar één conclusie over: in Jer. 9:26 zegt Jeremia wel, dat gansch Israël, het geheele huis van Israël onbesneden van hart is, d.w.z. aan het verbond Gods over heel de linie en naar alle „zijden" ontrouw, doch hij denkt er niet aan, te verklaren, dat er geen besnedenen-van-hart waren, geen verbondsgetrouwen. Want ook hij wist van, en leefde zelf onder: de „7000" die voor Baäl niet de knieën bogen.

Maar waarom zou hij dan wel in hoofdstuk 31 het woord „allen" willen opgevat zien als bedoelend: een optelsom van precies zoóveel individuen als er uitverkoren (of eigenlijk: al wedergeboren) zijn?

Temeer klemt deze vraag, omdat hij, blijkens het spreken van „klein" en „groot" blijkbaar zelf bedoelt: allerlei? Het volk in al zijn geleidingen, in tegenstelling met één clericalen „stand" UIT dat volk, den profetenstand¹⁰⁾?

Toen de profetenstand het volk geestelijk liet verkommen, was het volk ontbloot. Maar als de Heere Zijn Geest (den Geest der openbaring) uit de engpazen der clericale afzonderingskaste weghaalt, en de Geesteswerking uitbreidt tot heel de kerk, dan wordt weer „het volk" tot het kennen des Heeren in staat, en ook daartoe gewillig Maar „allen" duidt de kerk aan, de vergadering der geloovigen. In die vergadering zullen ook dan weer hypocrieten zijn (want een vergadering is altijd wat anders dan een optelsom). Maar dat neemt niet weg, dat de kerk, dat „gansch" Israël, weer tot bekeering geleid wordt.

Dat woordenboek van daar straks laten we dus voortaan maar dicht. Liever herinneren we ons, dat er vóór degenen, die het hebben willen uitgeven, iemand uitgegaan is, die — tot hun waarschuwing — eens geschreven heeft over menschen, die zich beriepen (voor een overeenkomstig „conclueeren" uit het woord „gansch" of „allen") op prachtige uitspraken als deze: „Uw volk zullen allen tezamen rechtvaardigen wezen" (Jes. 60:21); „Al uwe kinderen zullen van den Heere geleerd zijn" (Jes. 54:13); „Want zij zullen niet meer een iegelijk tot zijn naaste zeggen: kent den

Heere, want zij zullen Mij allen kennen van hun oudste tot hun jongste" (Jer. 31:34); „Alle menschen zullen vreezen en Gods werk verkondigen" (Ps. 64:10); „Alle heidenen" zullen Hem welgelukzalig noemen" (Ps. 72:17) (en voorts op Ps. 86:9; Joël 2:28; Jes. 11:9). Deze auteur heeft toen daarbij aangegevend: „Hiermee vordert men intusschen niets hogenaamd". Waarom niet? Onder andere hierom niet: „de geheele reeks van Godspraken die het volk des Heeren als een volk van louter heiligen... voorstelt, doelt... op het tijdperk van glorie"; en „De gulden profetie van het „kennen des Heeren"..... heeft in het minst geen numeriek individuele strekking"¹¹⁾. En nog steeds dezelfde schrijver heeft eens, nadat hij eerst in één adem Jer. 31:34, 1 Cor. 2:13 en 1 Joh. 2:20, 27 genoemd had, ter beantwoording van de vraag, „wat deze woorden beteekenen", van deze laatste plaats gezegd, dat hier gesproken wordt niet tot de individuen, maar tot de kerk in haar geheel¹²⁾.

Want ook deze auteur komt ergens terecht bij diezelfde tegenstelling, als welke ook ons in ons vorig artikel pakte: de tegenstelling: afhankelijk van den hiërarchischen clerus, ja dan wel neen? Het was eertijds ja, en het werd na de tuchting der ballingschap neen. „Wel leerde Rome, dat niemand in de Schrift gelooven zou tenzij de kerk het hem geleerd had", maar onze vaders hielden tegenover dit clericalistisch beweren steeds staande, dat God zelf zijn kinderen onderwijst, en dat ze alzóó „van den Heere geleerd" niet meer de een tot den ander zeggen zullen: „ken den Heere", want „dat ze Hem kennen zullen van hun oudste tot hun jongste toe".¹³⁾

K. S.

¹⁰⁾ Dr A. Kuyper. Dat de gemade particulier is, Uit het Woord, IV, 106/107. Vergelijk in datzelfde geschrift bl. 196 v. („Voor 'allen'"), 202 v. (Oppervlakkig aanhalen).

¹¹⁾ Locust de S.S. II, 111.

¹²⁾ E. Voto, I, 112.

KERKELUK LEVEN

WAT LEEFT ER IN DE ZENDINGSKRINGEN DER SYNODOCRATEN? X.

Wat de te Batavia aangenomen en door de zending-deputaten voorgedragen conclusies over de „opleiding van gemeentevorgangers" zeggen, verdient ook de belangstelling.

Om te beginnen met één der diogen waarover in Nederland nog al eens „gebakkeleid" is: artikel 1 bepaalt, dat die opleiding de taak van de Kerk zelf is; en dan — „aangezien de kerken in Indonesië zelfstandig zijn"¹⁾ behoort uit te gaan van die Kerken zelf. „Voor de kerk door de kerk" is daar dus de leus. Maar de argumenten zijn in de Repoebliek wel 'n beetje anders dan in „De Wachter" van Nederland.

Intusschen hebben wij daar geen moeite mee, al vragen we ons wel af, wat er in dit gedachtenschema gebeuren moet met de opleidingscholen die er al zijn. En met haar eigendommen.

De grondslag van die te creëren opleiding voor de Soekarno-kerken door de Soekarno-kerken, hoe is die? Er staat: „grondslag van de opleiding zijn de belijdenissen van de kerken in Indonesië".

De belijdenissen.

Wij wezen er reeds op, dat die belijdenissen alles en nog wat zijn.

Van dit duidelijke meervoud maken de deputaten een onduidelijk enkelvoud. Maar dat is niet helemáál hun schuld. Want zoo stond het ook al in art. 209 Acta Zwolsche Synode, besluit, sub 3; daar blijkt, dat de Zwolsche Synode besloten heeft „het ook in de bespreking met kerken en zendingcorporaties daaraan te leiden, dat een eventuele stichting van een Theologische Hoogeschool en Middelbare Theologische scholen zal uitgaan van de inheemsche kerken, en dat wel in gebondenheid aan de belijdenis der kerken".

De onduidelijkheid is dus Zwolsch. In feite zijn er evenwel verschillende belijdenissen. Gelijk trouwens in Zwolle's Acta, art. 209, onder de „overwegingen" sub 2 reeds geconstateerd is, dat de Javaansche en Maleisch sprekende kerken, die DOOR DE ZENDING DER GEREFORMEERDE KERKEN tot openbaring zijn gebracht" voorloopige aansluiting (toen reeds) gezocht hadden met die Javaansche en Maleisch sprekende kerken, die DOOR ANDEREN ZENDINGS-ARBEID „tot openbaring zijn gebracht", en dat wel op den grondslag van het Apostolicum (de 12 Artikelen) naar de verklaring van den Heidelbergischen Catechismus, en met inachtneming van een presbyteriale kerkenorde.

Nu hebben we al gezien, dat die presbyteriale kerkenordening een fictie is. Heel 't totalitaire gedoe, waarvan we reeds herhaaldelijk de blijken tegenkwamen, is met zulk een presbyteriale kerkenordening onverenigbaar.

Wij gelooven, dat wij, met dit feit voor oogen, óók wel een vraagteeken mogen zetten achter die „verklaring" van de 12 artikelen naar den Heidelbergischen Catechismus (Zondag 8-22). Barthianen trouwens kunnen die woorden ook wel naspreken, maar vraag niet, wat ze ervan maken.

¹⁾ Maar er zullen er veel meer zijn dan zulken.

²⁾ Maar er zullen er veel meer zijn dan zulken.

³⁾ Zie de noten onder ons vorig artikel, vgl. ook het Grieksche woord „pisteuoo", herhaaldelijk te vertalen door „gaan gelooven", of „zich bij de geloovigen gaan voegen".

⁴⁾ Een typesetend maar wel eens hinderlijk woord bij den door ons aangehaalden auteur.

⁵⁾ Zie noot 4.

⁶⁾ Is er ook een onzichtbare openbaring? En heeft een gezin, een vergadering, openbaring noodig?

⁷⁾ Schrijver gaat dus „zoo maar" (1) over van een „nieuw verbond op het „Nieuwe Verbond"! Met welk recht? Ridderbos, althans in zijn publicaties van vóór 1944, betwist de legitimiteit dezer hoofdletters.

⁸⁾ Dr J. Ridderbos, aangehaald in K. Schilder, Looze kalk, 1945, p.

⁹⁾ Zie artikel vorige week.

hun oudste
hen zullen
64:10);
g noemen"
oel 2:28;
bij aange-
niets hoe-
erom niet:
t volk des
voorstelt,
De gulden
heeft in
kking" 10).
nadat hij
en 1 Joh.
ag van de
leze laatste
niet tot de
el 11).
cht bij die-
heeft vorig
art van den
et was eer-
allingschap
de Schrift
leerd had",
ricalistisch
n kinderen
leerd" niet
ken den
in hun oud-
K. S.

r is, Uit het
geschrift bl.
aanhalen).

VEN

SKRINGEN

le zending-
le „oplei-
ingers"

waarover in
artikel 1 be-
merk zelf is;
sië zelfstan-
e Kerken
haar dus de
eblik wel 'n
Nederland.
ite mee, al
zhtenschema
le er al zijn.

leiding voor
rken, hoe is
ling zijn de
onesië".

ssen alles en

le deputaten
et heelmaal
in art. 209
r blijkt, dat
ok in de be-
raties daar-
ing van een
Theologische
rken, en dat
is hier ker-

feite zijn er
trouwens in
gingen" sub
sche en Ma-
t ZENDING
t openbaring
(toen reeds)
aleisch spre-
ZENDING-
en dat wel
le 12 Artike-
ergschen Ca-
presbyteriale

byteriale ker-
gedoe, waar-
egenkwamen,
ening onver-

er oogden, óók
ter die „ver-
idelbergchen
rouwens kun-
r vraag niet,

Men is hier in feite reeds ver afgeleden van wat eerst nog gewenscht werd. Het te Zwolle ingediende rapport-Vellenga (Bijlage XXXVIII, Acta bl. 191) gaf nog een verzuiking die min of meer heimwee naar „vroeger" verried, toen het n.l. zeide: „Het schijnt uwe commissie niet wel mogelijk, dat een Hoogeschool, MEDE UITGAANDE VAN ONZE KERKEN, op een anderen grondslag zou kunnen rusten" (dan „de belijdenis" der kerken). We lazen reeds, dat de ontworpen Theologische Hoogeschool NIET uitgaat van de nederlandsche („buitenlandsche") kerken. Ze mogen wel helpen betalen, maar dat is dan ook alles. Waarom dan ook het rapport-Vellenga reeds adviseerde, dat de „indische" kerken (toen zei men het nog zóó) de opleidingsscholen zelf maar van zich zouden doen uitgaan.

En nu kwamen de deputaten van Eindhoven met een nieuwe gedraglijn in concept: ze wilden, dat de theologische faculteit wordt opgericht en verzorgd door de kerken in „Indonesië" gezamenlijk, op den grondslag, door die kerken overeenkomstig haar belijdenis (hier is het enkelvoud weer hinderlijk onduidelijk) vast te stellen. Het moet dus nog gebeuren.

En als we dan erop letten, dat, naar ons boven dien geschreven werd, door de Eindhovensche synode blijkens mededeeling in publieke zitting, besloten is, dat een schrijven naar de Javaansche kerken zal uitgaan met verzoek tot het openen van een nieuw overleg, over de eventuele toekomstige samenwerking van de Javaansche kerken met „de onze" in het zendingswerk op Midden-Java, met als „richtlijn" „de belijdenis der H.S. als het onfeilbare Woord van God en de Apostolische Geloofsbelijdenis", dan zien we, dat in deze publiek meegedeelde uittaling de interpretatie van de 12 artikelen naar den Catechismus al weggebleven is. Het wordt er dus niet beter op: de toch al magere koeien werden nog wat magerder.

De deputaten deelen dan nog mee, dat er naar gestreefd zal worden, dat er een nauwe band gelegd wordt tusschen die Hoogeschool en de staatsfaculteiten.

Dat is precies even troosteloos, als wanneer de Gereformeerde Kerken zouden vernemen, dat er — stel dat Mussert hier de baas geworden zou zijn — naar gestreefd zou worden, dat er een nauwe band gelegd wordt tusschen Broederweg 15 Kampen en de staatsfaculteiten, geleid door Anton Mussert en den Heer van Genechten of zoo. Quis non fleret? K. S.

„TROUW" OVER NOG-NIET-RIJPE TIJD EN NOG-NIET-RIJPE IDEEËN.

— We hoorden het door ons reeds tweemaal besproken artikel van O. in „Trouw" verzekeren, dat de wetenschappelijke discussie over „de uitingen van prof. Schilder c.s." in vollen gang is. Veel daarvan gemerkt — in de door „Trouw" bedoelde kringen — hebben we wel niet, maar we lezen nu maar verder. Moet zij, n.l. die „in vollen gang zijnde" wetenschappelijke discussie, worden overgebracht naar de partij-instanties? In de eigen woorden van O.:

Moet zij op grote schaal worden overgebracht naar de partijen, naar de kiesverenigingen of naar de hogere partijvergaderingen? M.i. is daarvoor de tijd zeker niet rijp, zelfs al waren de onderwerpen geschikt, wat niet van alle twistvragen kan worden gezegd. Niet alle leden van de A.R.-partij zijn dominee.

De tijd is niet rijp voor een bredere discussie, zolang niet eerst het wetenschappelijk debat gevoerd heeft tot verduidelijking van de wederzijdse standpunten, ook voor de gemiddelde leek. Aan quasi-geleerde zwammerij op kiesverenigingen hebben wij niets. Ook prof. Schilder zal die zeker niet wensen.

Neen, niet alle leden der A.R.P. zijn dominee; gelukkig niet. In de kerken evenmin. Maar als de „gemiddelde leek" eerst dan mag worden beschermd tegen van Schrift en Confessie afvoerende constructies, wanneer het wetenschappelijk debat heeft geleid tot verduidelijking der wederzijdse standpunten, dan zal naar ik vrees, die „bescherming" zeer onvoldoende zijn. We gelooven, dat „Trouw" hier wederom over 't hoofd ziet (vgl. ons vorig artikel) dat we geen „standpunt" van ons willen opdringen, maar willen terugleiden tot de confessie. Zouden wij „den gemiddelden leek" buiten zóó'n actie moeten laten totdat de gemiddelde leekenleiders onderling hun „standpunt" hebben doorgepraat? Ik vrees, dat we dan den „gemiddelden leek" een kwaden dienst doen; want dan kan die „leidersgroep" die de wetenschappelijke discussie tegenhoudt (dat is hier wel geprobeerd) den waterstand in den „gemiddelde-leeken"-polder naar believen net zoo laag houden als ze verkiest. De „leeken" zouden dan moeten wachten op de aristocraten-van-den-geest. Der leeken eenige troostprijs zou dan moeten zijn, dat ze eens per jaar als „kleine luyden", die een universiteit mogen onderhouden, zich hooren aanspreken en voorts elken dag in hun krant het woord „democraat" mogen lezen. O. Kuypers, o deputatenvergadering.....

Maar één ding begrijp ik niet.

We konden dezer dagen nog al eens hooren, dat het Amersfoortsche congres niet den organisatorischen weg bewandelde; en zelfs, dat zijn eventuele harte-kreet niet ontvankelijk zou mogen verklaard worden door en bij de instanties der A.R.-Partij. Voor me zelf geloof ik daar geen woord van: kiesverenigingen worden aangesproken plus Centraal Comité: als dat niet organisatorisch is.....? Maar

toestanden blootgelegd.

D. E. C. heeft een goeden kennis, een dominee, die een dienstbode zoekt. Op zichzelf is dat niets bijzonders. Dat men een goeden kennis heeft. Ook niet dat die goede kennis een dominee is. En nog minder, dat die dominee een dienstbode zoekt. Het laatste is zelfs een algemeen verschijnsel. Dat zoeken naar een dienstbode n.l. Dat komt in de beste families voor. Is een teeken des tijds. Was het vroeger zoo, dat het oog der maagd was op haar vrouw gealagen, thans is het omgekeerd „om hulp of gunst te vragen". Maar de dominee deed wat de domineesche gebood: hij ging zoeken. Kwam bij een zuster der gemeente. Een welgedane, blozende zuster. Met een even welgedane, blozende dochter. Beiden Hollands welvaren, zoo gezeld. Na enkele inleidende opmerkingen kwam de dominee met het verzoek, geen aanziek, voor den dag.....

Maar het kan onmogelijk! Dominee, ik kan ze niet missen! Dominee kon dat weliswaar aan Moeder niet zien, maar Moeder was zwak. Leed van tijd tot tijd erg aan de gal. En Leentje zelf was ook niet sterk. Hetgeen ook aan Leentje niet te zien was. Maar Moeder kende Leentje. En Leentje was om zoo te zeggen geen knip voor den neus waard. Dominee begreep het al. Of beter: Dominee begreep er niets van. Maar hij begreep: met begripen zal het niet gaan en nam het onbegrepen aan.....

Even later kwam het eruit, waar eigenlijk de schoen wrong. Vader was zwak. Echt zwak. Trok steun. En als Leentje ging dienen, dan werd er van „t steun" gekort. En Moeder kan toch Leentje niet laten werken „voor den Staat". Hetgeen, Dominee, verlagen, begreep. Het gesprek over het dienen van Leentje was geëindigd. Dominee's hoop in rook vervlogen. De hoop van de Domineesche ook.

Toch wou Moeder nog wel even doorpraten. Omdat het tegenwoordig in de Kerk allemaal zoo licht was: wind en veren, anders niet. En Dominee was ook al zoo aan het verlichten in den laatsten tijd. Het was maar geloof, geloof, maar Dominee mocht wel toezien, dat de menschen niet met een ingebeelden hemel verloren gingen! Moeder hoorde den laatsten tijd nog al eens Dominee die. Een lieve man! Zondag aan Zondag een kostelijke waarheid. Moeder kwam daar zoo bij te vallen, als die man 's Zondags haar toestand kwam bloot te leggen. Neen, dominee,

we vragen slechts: als het aan de orde stellen van zulke kwesties, als welke ons bezighouden, nu den éenen keer wordt afgeraden met het argument „niet organisatorisch", en den volgende keer met het argument: „de tijd nog niet rijp", wanneer krijgt, wie zijn best doet, om den boel nog te redden, dan wel een kans? Als de geleerden uitgepraat zijn, is dan ineens de tijd „rijp"? Vermoedelijk zijn de „gemiddelde leeken" tegen dien tijd „over-rijp". Maar als de discussies in dien tusschentijd niet „breder" mogen worden, mag dan de officieele partij dan wel in dien tusschentijd publicaties doen en ook aan de jeugd doorgeven (gedenkschrift, brochure-Diepenhorst) die zóó welverzekerd schrijven, als ware de discussie wel afgehandeld?

O. vervolgt:

Nog veel minder is de zaak rijp voor een beslissing. Ik betwijfel zelfs, of zulk een beslissing wel ooit nodig zal zijn. Vooral nog zijn wij van mening, dat de verschillende opvattingen in één partijverband naast elkaar kunnen bestaan.

Weer die „opvattingen"-theorie, die we afwijzen. Kunnen confessie en afwijking van de confessie in één partijverband naast elkaar blijven bestaan? Men toone aan, dat onze klacht over afwijking van de confessie onjuist is; dan gaan we eens over deze passage van O. nadenken. Eerder niet.

We lezen verder:

De Partij is geen Kerk. Dogmatische verschillen — bijv. tussen Lutherse en Gereformeerde — sluiten staatkundige eensgezindheid niet uit.

Er zijn dogmatische verschillen van verschillenden aard en van onderscheiden belang. Er zijn er ook, die doorgaans „dogmatisch" heeten, en 't ook wel zijn, maar die toch meteen wijsgeerige of politieke grondvragen raken. Als mr Groen — zie ons vorig nummer — tegen prof. Holwerda oponeert ter zake van de „sovereiniteit in eigen kring", dan noemt hij dat principe o.m. een „leerstuk" (zie bl. 248, kolom 2, laatste regel). Stel nu eens, dat een synode, onder leiding van dr Ridderbos-dr Kuypers — zoo iets kan spoedig gebeuren — inderdaad een „leerstuk" daarvan gemaakt had, moest het dan ineens, wijl het inmiddels „kerkelijk dogma" geworden was, van de lijst der door mr Groen in het kuyperhuis te behandelen onderwerpen zijn afgevoerd? Omdat de Partij geen kerk is? O kerk, kerk, kerk, hoe komt ge „als instituut" toch in het sloop vanwege uw eigen leden „als organisme". Maar toen het kuyperhuis nog Kuyper's huis was, is

zoo maar gelooven, daar kom je er niet mee. Daar zal wat anders gekend moeten worden.....

Dominee begreep.

Dat Moeder toch wel echt ziek was.

Ergers dan „aan de gal".

Moeder had het aan het hart.....

Dominee begreep óók, dat hij nu verder zoeken moest.

Niet naar een dienstbode, maar naar een schááp. Voorzichtig heeft hij geïnformeerd, of de lieve man dien Moeder zoo graag hoorde, nog méér deed dan toestanden blootleggen. En bescheiden heeft hij gevraagd, of Moeder tevreden was met een dokter, die wel wist bloot te leggen, dat Moeder het aan de gal had, maar naliet haar medicijn te geven en alleen een week later nog eens kwam om den toestand bloot te leggen, en nog eens.....

En vervolgens is Dominee gaan spreken uit Zondag 7 over het ware geloof. En heeft aan Moeder verteld wat dat geloof is: alles voor waarachtig houden, wat ons God in zijn Woord geopenbaard heeft. Bang zijn voor zijn toorn, als we kwaad gedaan hebben tegen Hem. Blij zijn als we wandelend in zijn wegen vrede met den HEERE mogen hebben door den Heere Jezus Christus. Daarna heeft Dominee Moeder's toestand blootgelegd. Dat ze klaarblijkelijk niet heelmaal eerlijk was geweest. Dat Leentje niet zoozeer thuis moest blijven vanwege Moeder's gal als wel vanwege Vader's steun. En dat dat niet recht voor den HEERE was. Niet uit het geloof. Dat Moeder, als ze geloofde, in die zonde van liegen en profiteren van „de staat" niet leven kon.

Moeder trok wit weg.

Niet vanwege de gal.

Of misschien toch van de gal.

In elk geval vanwege dominee's woorden.

Hoewel dominee het heusch niet boos zei.

En heelmaal niet boos was.

Maar Moeder was giftig.

Vond, dat Dominee zich niet met haar huishouden bemoeien moest.

Waarop Dominee antwoordde, dat laatste ook niet te begeeren, maar dat het alleen zijn bedoeling was, den toestand van Moeder bloot te leggen.

Hetgeen Moeder als een indiscretie beschouwde.

Maar Dominee hield van discretie.

Niet alleen voor collega's naar artikel 8.

En was overtuigd, dat een discrete dominee ook maar hêel concreet moest zijn.

Toen is hij huiswaarts gegaan.

Met het zekere gevoel, dat Moeder hém geen „lieve Man" vond. Hij heeft later vernomen, dat Moeder verteld heeft, dat Dominee boos was, omdat ze Leentje aan zóó'n huishouden niet wagen wou. Zoo'n kind.....

D. E. C.

daar wel anders geschreven dan O. vandaag in „Trouw" doet. Ik vrees zelfs, dat Kuypers de kwestie van art. 36 der belijdenis „kerkelijk" méde heeft laten behandelen, opdat zijn politieke actie te vlotter zou kunnen verlopen.

Hoe het zij, toen b.v. de Dordtsche Synode een „dogmatische" uitspraak vaststelde over het „natuurlijk licht", toen was zij een steun voor Schrift-ge trouwe filosofen en politici; zij begreep, dat die kwestie ALLE levenskringen direct aanging. En dan: is de gemeene gratie van Kuypers nu een dogma, ja of neen? Den Hartogh (Gedenkschrift A.R.P.) verklaart: een grondbeginsel. Maar wij hebben wel meer over „beginselen" gehoord, die nooit een „dogma" zijn geworden: dogma's zijn trouwens verklaringen, geen „beginselen". Of wordt de gemeene-gratie-kwestie ineens 'n dogmatische, als wij er de belijdenis bij halen? „De Partij is geen Kerk", zegt O. Of hij gelijk heeft! Ze is geen Kerk, ook niet — zeggen wij tenminste — ook niet „Kerk als organisme". De V.U. is ook geen Kerk.

Moeten daar dus dogma's ook buiten de deur? B.v. wat de Dordtsche Leerregels zeggen over „het natuurlijk licht"? En mag de A.R.-Partij geen gebruik maken van den inhoud van art. 36, b.v. tegen of inzake Soekarno, N.S.B., C.D.U., geleide economie, medezeggenschap?

Het is, zegt O.:

Het is mij bijv. tot beden niet duidelijk, wat er in het A.R.-program van beginselen zal moeten veranderen, indien prof. Schilder's leer aangaande de Gemeene Gratie eens door de Partij officieel als de juiste werd erkend.

Nu, als „Trouw" belooft, een beschouwing van mij te dezer zake over te nemen — natuurlijk met volle recht ertegen te opponeeren — dan wil ik met genoegen probeeren, voor den draad te komen. Maar waarom vraagt O. zich ALLEEN maar af, wat in het PROGRAM VAN BEGINSELEN zou moeten gewijzigd worden? Is dat de eenige officieele schrifture der A.R.-Partij? Of geeft ze nu eens een gedenkschrift uit, met artikelen over grondbeginselen der Partij (gem. gratie à la Kuypers) en dan weer jeugd-lectuur met mr Diepenhorst als auteur?

We gaan verder:

In dit verband willen wij niet nalaten, om de aandacht te vestigen op enige artikelen van prof. Schilder in „De Reformatie" van 3 April 1948. Het loslaten van de gedachte der „Gemeene Gratie", waardoor God nog zoveel goeds in de niet-christelijke wereld staande houdt, zou de indruk kunnen wekken, alsof de wereld „in twee

heften uiteenvalt", een goede-christelijke en een kwade-ongelovige. Tussen die beide ware, dan generiel contact, generiel samenwerking mogelijk.

Hier tegen komt prof. Schilder in verzet. Tussen christenen en niet-christenen bestaat weliswaar geen echte gemeenschap, maar God plaatst hen wel in een „samenzijn". Aan allen is hetzelfde cultuurgebied opgelegd, dezelfde cultuurdrijf ingeschapen. Zij bewonen dezelfde wereld en be-arbeiden hetzelfde materiaal. Het resultaat van die arbeid zal als vanzelf bij gelovigen en ongelovigen veel gelijkenis vertonen. Daar komt nog dit bij, dat God de uitwerking der zonde in deze wereld tempert, nu eens meer, dan eens minder. Minimaal zal die tempering zijn in de laatste dagen, de dagen van de anti-christ. Doch in de tussentijd, het interim, blijft de „status quo" tussen kerk en wereld gehandhaafd.

O.i. vloeit hieruit voort, dat praktische samenwerking met andersdenkenden, met ongelovigen, mogelijk is, ook voor de christen. De ervaring van elke dag bevestigt dat.

Maar ons ontgaat ten eenenmale, waarom samenwerking dan niet mogelijk zou zijn tussen christenen, die in enig opzicht met elkander van mening verschillen.

Tot zoover voorloopig.

Deze woorden hebben me eensdeels 'n plezierigje gedaan: 't dringt toch even tot de „Trouw"-lezers door, dat althans één der sprekers op het Amersfoortsche congres geen lijder is aan een kersteniaansch isolements-complex. Van de anderen geldt natuurlijk hetzelfde. Maar anderdeels hebben deze woorden zóó sterk verwonderd, dat ik juist de s'wege het vraagteken heb verdubbeld achter den naam Okma als mogelijken schrijver van dit artikel. Ik vroeg me af: kan dit heusch uit de pen van iemand als dezen man-van-studie komen? Waar haalt de schrijver vandaan, dat ik zou zeggen:

„in den tusschentijd, het interim, blijft de „status quo" tusschen kerk en wereld gehandhaafd?"

Hier staat dus duidelijk:

1. Er is een „status quo" tusschen kerk en wereld;
 2. er is er maar één („de");
 3. die blijft gehandhaafd tot aan de laatste dagen.
- In werkelijkheid schreef ik (Ref. 3 April, bl. 225, regel 5 v b):

„Die tempering nu zal in de laatste dagen haar minimalen graad bereiken. Dan zal óók, en juist in het cultuurleren alle „status quo" tusschen kerk en wereld opgezegd zijn — van beide kanten."

Als iemand zegt: „in de laatste dagen zal alle onbestelheid en vaagheid worden prijsgegeven", verklaart O. dan: volgens dezen spreker blijft dus de onbestelheid en vaagheid gehandhaafd in het interim tot aan den jongsten wereldtijd? Meermalen schreven wij, dat in de laatste dagen alle hypoërisie zal worden onmogelijk gemaakt; hebben wij nu meteen bewoerd, dat tot aan de laatste dagen „de" hypoërisie een vast principe wordt, dat normgevend is? Kom, kom.

En dan: in het begin van dit laatste citaat geeft O. den indruk, alsof de vraag of soms de wereld in tweeën uiteenvalt, onzerzijds gesteld ware naar aanleiding van de „loslating van de gedachte der gemeene gratie". In werkelijkheid (bl. 225, kolom 1, begin v. h. artikel) merken wij op, dat die vraag kon opkomen, niet uit prijsgeving der gemeene-gratie-idee, doch uit de leer der principieele antithese? Vindt O. die twee soms hetzelfde? Dan weten we meteen, waar we aan toe zijn met de antithese-leer. Maar we willen ons zoo iets niet eens voorstellen.

Maar vooral: wat moet dat laatste zinnetje nu in dit citaat van O.? Welke dwaas, in of buiten Amersfoort, heeft ooit gezegd: dat samenwerking niet mogelijk zou zijn tusschen christenen, die in eenig opzicht met elkander van meening verschillen? Heusch, als „Trouw" wil, dat we nog ons best doen voor „de eenheid" dan moet het niet zulke karikatuur-beelden teekenen. Wij hebben bij ons geen één van zulke maniakken, als welke O. hier te lijf gaat.

Wij willen O. zelfs wel 'n geheimpje verklappen: wij gelooven, heelmaal onder ons, hoor, dat ge niet eens kunt samenwerken met christenen, die NIET met elkander van meening verschillen; dat wordt zeker dictatuur of hiërarchie, oligarchie of kerkhof. Maar waarom laat O., als hij onze woorden weergeeft, nu precies datgene weg, waar het op aankomt? We schreven, bl. 225, kolom 2:

„Eén natuur (hoevel tweeërlei natuur-GEBRUIK); één materiaal (hoevel tweeërlei materiaal-BEWERKING); één terrein (hoevel tweeërlei terrein-ONTGINNING); één cultuurdrijf (hoevel tweeërlei cultuur-STREVEN)."

Het wil me niet uit de pen, dat O. niet zou begrijpen, dat ik dan óók verklaar: één politiek tournooiveld, hoevel tweeërlei politieke belijdenis, en studie en jeugdvorming, enzovoort.

En als we nu in die belijdenis-inhouden elkaar kwijtraken, dan is in een politiek streven, en in politieke voorlichtingsarbeid naar buiten en naar binnen (de Arjos!), de samenwerking gehinderd.

Ach, waarom toch dat aldoor heendraalen om het punt in geding? Hoeveel inktpotten moet een mensch toch leeg maken voor het herhalen en nog eens herhalen van wat permanent onnoodig verdonkeremaand of in zijn tegendeel omgezet, althans miskend en tot karikatuurbeeld verwrongen wordt?

Zoodra O. nu eens nota hiervan genomen heeft, in zijn blad, zal ik de moeite nemen, op volgende vragen antwoord te geven:

Of beaamt prof. Schilder de praktijk dergenen, die hun kinderen liever sturen naar de openbare school, dan naar een christelijke, omdat deze laatste niet volkomen zuiver is. — liever naar een openbare universiteit dan naar de V.U., omdat laatstgenoemde geen partij kiest voor de Kerk, die hij dient. — die liever lid worden van het N.V.V. dan van het C.N.V., om soortgelijke redenen? Ik kan het niet geloven.

Maar die tirade over „de kerk, die ik dien" moest maar eens achterwege blijven, zolang men ons wil laten gelooven, dat er heusch nota van „ons standpunt" genomen wordt..... Dient K. S. of wie onze dan ook een kerk, naar eigen vrijheid? Welneen, wij dienen de kerk, die sedert de Reformatie hier was: 3 formulieren plus K.O., en dus nu door ons gekozen is. Het is geen kwestie van kiezen naar eigen vrijheid. Maar dr Ridderbos o.s. dienen een andere. En toen — enfin, de rest weet u toch nog niet, want u leest de stukken blijkbaar niet. Kiezen?? Mijn lieve broeders, KOOS b.v. de V.U. maar eens heusch partij voor die nieuwe kerk van Ridderbos. Maar ze kiest nergens voor. Helaas kiest ze ook niet tegen 't ethisch verval. En zoo staan de zaken. Vrijwel overal. Wijs mij één groep goed-overtuigde synodalen, die het heusch allemaal prachtig vinden, en we kunnen samenwerken. Maar de moeite is juist, dat men niet overtuigd is in zijn geweten en toch maar laat begaan. Juist die cliquesse of pedante indolentie breekt de samenwerking.

Voor ditmaal genoeg. Volgende week slot. K. S.

EEN BRIEF VAN DS K. FERNHOUT.

Van ds K. Fernhout te Baarn kwam bij ondergeteekende volgende brief in:

Den Hooggel. Heer Prof. Dr K. Schilder,
Red. v. De Reformatie.

Hooggel. Heer en Broeder,
In het nr van 10 April j.l. van Uw blad — voor de toezending waarvan m'n vriendelijken dank — stelt in de rubriek „Op en om 't kerkplein" D.E.C. me z'n lezers voor „als getuige à charge" contra de „Synodocratie". Aanleiding daartoe gaf hem, dat 'k in een vraaggesprek met Dr B. Wielenga, volgens dezen gezegd zou hebben, dat het in den jongsten kerkstrijd, die leidde tot zoo droevige scheuring, om niets dan „beuzelingen" ging.

Vergus me, hier met zeer veel nadruk te verklaren, dat deze voorstelling op een misverstand moet berusten; dat ik, intengendeel, de verschillen waarom het ging in dezen strijd, met de Geref. Kerken in Generale Synode, steeds beschouwd heb en nog altijd zie als van een zeer ernstig karakter en van diep-ingrijpende betekenis voor heel het kerkelijke leven. Als 'k van „beuzelingen" sprak, dacht ik aan de onbeduidende dingen, waarom, in 't algemeen, Gereformeerde broeders elkaar vaak zoo gemakkelijk loslaten.

„Loslaten" was derhalve in 't geheel niet bedoeld zooals D.E.C. vermoedt, als een camouflage voor „schorsen" etc. 't Had daarmee niets uit te staan.

Deze toelichting betekent geen démenti aan 't adres van m'n interviewer. Het misverstand is in een vrij gesprek — ik dacht aan geen interview — waarbij soms ongemerkt meerdere draden tegelijk op 't wiel geraken en dan door elkaar heenschieten, licht te begrijpen; en de oorzaak ervan zoek ik — vrucht van dagelijksche ervaring in den laatste tijd — eerder bij mezelf dan bij m'n geachten partner.

Aan 't oplossen van de puzzle, die D.E.C. zijn lezers voorlegt: of ds K. Fernhout, sedert de scheuring, mischien ook om andere redenen dan om de gebleken zwakke trouw van vele kerkliden, dikwijls te kampen heeft met gebrek aan opgewektheid in 't kerkelijk saamleven, mag ik zelf uit den aard der zaak niet meedoen. Daarom ga 'k op dit laatste punt van D.E.C.'s schrijven niet in.

Met dank voor de mij toegestane ruimte en met broedergroeten

Baarn, 14 April '48.

U' hooggel. 's dienstw.
K. FERNHOUT.

Voorzoover het door D.E.C. gelezen en tot vóór dien niet weersproken persvervalag onjuist geweest is, zullen onze lezers dankbaar van de correctie kennis nemen, en met ons het erover eens zijn, dat deze nadere toelichting geen démenti aan het adres van D.E.C. betekent.

En voorzoover we hier een tot nu toe ons niet bekende uitlating van ds Fernhout voor ons hebben liggen, gevoelen wij ons geroepen tot nadenken; waarom we dan ook D.E.C. verzocht hebben goed te vinden dat ditmaal wij nader ingingen op dezen brief.

Ds Fernhout vindt dus „de verschillen waarom het ging in dezen strijd" „van zeer ernstig karakter".

Dat vinden en vonden wij ook. Wij hebben dat doen uitkomen, door op vijf vragen vijf maal het met z.g. „tucht" te achtervolgen „neen" te antwoorden.

Maar ik begrijp niet precies, welke verschillen ds Fernhout bedoelt. Hij zal mij toegeven, dat we de verschillen moeten formuleeren naar de officiële stukken. Het eerste en dus zeer teekenende is het document dat ik zooveen in herinnering bracht: de vijf vragen waarop het vijfvoudig „neen" als schorsings- en afzettingswaardige zonde werd aangerekend. Men kan dááruit zien, wat naar het beweerde profetische leergezag, en het koninklijk regiment, en de priesterlijke barmhartigheid der door ds Fernhout na 1944 ge-diende kerken erkend wordt als recht des HEEREN.

We gaan dus na. We beginnen van achteren.

Vraag 5 luidde:

„OF GIJ BELOOFT DAT GIJ OP GEENERLEI

GIJ ROEPT ZE....

Gij roept ze dwingend tot Uw heerlijke
[verschijning,
en toont de wonden van de zonden in Uw
[verleesch,
opdat de sluier van Uw schrijnende verdwijning
in Jozef's hof verdween en Gij als Licht verrees
voor hen, die Gij gedragen hebt in Uw gebeden
door duideloze naar U togetrokken pijn,
naar 't erf waar voor den Vader kunnen treden
zij, die voor eeuwig in Uw bloed gereinigd zijn.
J. L. J.

WIJZE TEGEN DIE LEERUITSPRAKEN IN DE KERKEN ACTIE ZULT VOEREN?" (bedoeld zijn de leeruitspraken van 1942).

Er staat „op geenerlei wijze". GEENERLEI. Daar valt dus duidelijk onder: óók een actie op legale wijze. Dat staat er niet alleen, maar het is, voordat de synodeleiders zouden worden overgegeven aan hun waan (zoo zegt men het in mijn stijl) of zouden voortvaren tot de definitieve bediening van 's Heeren recht, (aldus luidt het in ds Fernhout's stijl), door mij in mijn antwoorden ook nog duidelijk herinnerd, opdat ze goed zouden weten, wat ze hadden gevraagd, en wat ze derhalve uitgaven voor goddelijk recht. De Fernhout meent dus, dat de eisch, om geen enkele actie, óók geen legale, tegen de uitspraken van 1942 te voeren, „van zeer ernstig karakter" is. Ik ook.

Daarom heb ik ook geweigerd, Gods volk te helpen leggen onder dit goddelooze juk. Ik heb den weg der kerken helpen vrijhouden om tegen deze leeruitspraken WEL legale actie te voeren. Velen hebben daar dan ook gebruik van gemaakt. Dat ze daarbij de vóór hen diligente strijders verraden hebben, is een nieuwe zaak „van zeer ernstig karakter". Maar die ernst is er een van na 1944.

De vraag is nu alleen, of ds Fernhout dezen ernst van OVERWEGEND karakter vindt.

Antwoord: blijkbaar niet. Want hij heeft getolereerd, dat anderen deden wat als schorsings- en afzettingswaardige zonde bij voorbaat mij aangerekend werd.

CONCLUSIE: punt 5 van de „geschillen" vindt hij wel zeer ernstig, maar niet overwegend ernstig.

Blijkbaar kan men z.i. op vraag 5 NEEN antwoorden, en vrij uitgaan voor God.

Zoo blijft dus als schorsings- en afzettingswaardige zonde alleen in aanmerking komen: punt 4, 3, 2, 1. Laat ons zien.

Vraag 4 luidde:

„OF GIJ BELOOFT NIETS TE ZULLEN LEEREN WAT MET DE LEERUITSPRAKEN VAN DE SYNODE VAN SNEEK-UTRECHT NIET TEN VOLLE IN OVEREENSTEMMING IS?"

Er staat: NIETS, wat NIET TEN VOLLE in overeenstemming er mee is. Er mag dus volgens deze vraag zelfs geen gekloofde haar af. ALLE uitspraken zijn tót op elke gekloofde haar te aanvaarden; alles wat geleerd wordt moet tót op een gekloofde haar er mee overeenstemmen. Dat staat er niet alleen, maar 't is ook, voordat de synodeleiders zouden komen tot decisieve maatregelen, hun mijnerzijds in mijn antwoord nog duidelijk herinnerd. Ds Fernhout meent dus, dat deze eisch van zeer ernstig karakter is. Ik ook. Daarom heb ik ook geweigerd, Gods volk te helpen leggen onder dit goddelooze juk. Ik heb den weg der kerken helpen vrijhouden om van deze leeruitspraken WEL een gekloofde haar af te wijken. Ze hebben, met inbegrip van die kerk in Baarn, die ds Fernhout aan het Avondmaal ziet verschijnen, daar dan ook allemaal een dankbaar gebruik van gemaakt, door b.v. naast den term „wedergeboren" de meer dan een gekloofde haar daarvan afwijkende terminologie van „wedergeboren of te wederbaren" toe te laten. Dat ze daarbij de vóór hen diligente strijders verraden hebben, is een nieuwe zaak van zeer ernstig karakter, maar die dateert van na 1944.

De vraag is nu alleen, of ds Fernhout dezen ernst van OVERWEGEND karakter vindt.

Antwoord: blijkbaar niet. Want hij heeft getolereerd, dat allen deden wat als schorsings- en afzettingswaardige zonde bij voorbaat mij aangerekend werd.

CONCLUSIE: punt 4 van de „geschillen" vindt ds Fernhout wel zeer ernstig, maar niet overwegend ernstig.

Blijkbaar kan men z.i. op vraag 4 NEEN antwoorden, en vrij uitgaan voor God.

Zoo blijft dus als schorsings- en afzettingswaardige zonde alleen in aanmerking komen: punt 3, 2, 1. Laat ons zien.

Vraag 3 luidde:

„OF GIJ ERKENT DAT UW ADVIEZEN, AAN DE KERK VAN KAMPEN IN UW SCHRIJVEN VAN OCTOBER 1942 GEGEVEN, HADDEN MOETEN ZIJN NAGELATEN?"

Deze „adviezen" behelsden het verzoek, LANGS DEN KERKELIJKE WEG (kerkeraad, classis, particuliere synode) een poging te ondernemen, om de BEVOEGDE vergadering (de particuliere synode) er toe te brengen, haar afgevaardigden terug te roepen van een vergadering, die eigenmachtig bleef zitten, eigenmachtig haar agendum verlengde, en de afgevaardigden aldus eraan te herinneren, dat zij geen heeren waren maar knechten, onderworpen aan de in hun lastbrief gegeven restricties.

ijke
chijning,
in Uw
vleesch,
inwijning
verreest
gebeden
pijn,
u treden
igd zijn.
J. L. J.

IN IN DE
bedoeld zijn

RLEI. Daar
op legale
is, voordat
zen aan hun
ouden voort-
leeren recht,
door mij in
merd, opdat
gevraagd, en
k recht. De
geen enkele
van 1942 te
t ook.

Ik te helpen
den weg der
eruitspraken
en daar dan
de vóór hen
een nieuwe
die ernst is

dezen ernst

ij heeft ge-
horsings- en
aangerekend

in" vindt hij
rustig.
EN antwoor-

ngswaardige
t 4, 3, 2, 1.

IN LEEREN
VAN DE
NIET TEN

LE in over-
is deze vraag
spraken zijn
en; alles wat
haar er mee
naar 't is ook,
tot decisieve
antwoord nog
lus, dat deze
Daarom heb
leggen onder
erken helpen
VEL een ge-
inbegrip van
het Avond-
sal een dank-
ast den term
le haar daar-
geboren of te
de vóór hen
nieuwe zaak
teert van na

dezen ernst

hij heeft ge-
sings- en af-
aangerekend
en" vindt de
rwegend ern-

EN antwoor-
ingswaardige
3, 2, 1. Laat

EZEN, AAN
IJVEN VAN
N MOETEN

dek, LANGS
classis, par-
men, om de
e synode) er
ug te roepen
bleef zitten,
en de afge-
dat zij geen
en aan de in

Waar nu het besluit van deze afgevaardigden-in-meerderheid om maar te blijven zitten behoorde tot „DE“ besluiten van de voortgezette „synode“ van Sneek-Utrecht sedert September 1942 genomen, is deze 3e vraag niet los te maken van de 2e.

Vraag 2 nu luidde:

„OF GIJ U CONFORMEERT AAN DE BESLUITEN VAN DE SYNODE SNEEK-UTRECHT IN HAAR VOORTGEZETTE ZITTINGEN SEDERT SEPTEMBER 1942 GENOMEN?“

Er staat: conformeren aan DE besluiten. De bekende EN de NIET BEKENDE. Er staat dus, dat men zich heeft te conformeren aan ALLE BESLUITEN, ook die men NIET KENT. En ook aan die welke men in strijd met de Schrift of de Kerkenordening acht, en waarvan men wettig, zoowel aan de synode zelf, als aan de kerken, langs den kerkelijken weg, de afwijking van de Kerkenordening heeft gepraetendeerd; en zulks terwijl men nog in afwachting is, hoe de wettige vergaderingen „in“ dien kerkelijken weg (nauwbetreden) op die gravamina zullen reageren. Conclusie: er wordt in vraag 2 en 3 verlangd, dat men zich conformeert aan onbekende besluiten, en aan zulke, waarvan men verklaart: ik mag me daaraan niet conformeren, wij ze afwijken van de Kerkenordening, en ben dus in beroep bij de wettige vergaderingen langs den kerkelijken weg. Dat het er zóó staat, heb ik, eer de synodeleiders zouden komen tot definitieve handelingen hun herinnerd in mijn antwoorden. De Fernhout meent dus, dat de elsch, om alzoo te doen, „van zeer ernstig karakter“ is. Ik ook. Ik heb dit trouwens van den voorman der Doleantie, ds K. Fernhout, zelf geleerd. Daarom heb ik ook geweigerd, zijn goede voorbeeld uit de doleantiedagen als een kwaad voorbeeld te verdoemen en te helpen verdoemen, en geweigerd, Gods volk te helpen leggen onder dit goddelooze juk, gelijk ook ds Fernhout dit in 1886 gedaan heeft. Ik heb den weg der kerken helpen vrijhouden, om langs den kerkelijken weg bezwaar in te brengen tegen een vergadering en haar besluiten. Niet alleen Kerken, doch ook áánstonds andere synodeleden hebben daar dan ook gebruik van gemaakt: deze laatsten hebben, onder uitdrukkelijke verwijzing naar mijn bezwaren, kalmweg geweigerd, nog langer mee te vergaderen met een meerderheid van afgevaardigden, die zich het recht daartoe had geassumeerd, en daarvan kennis gegeven óók aan de hen afvaardigende instantie (part. synode). Dat deze hen zonder eenige verdere moeite daarin gedragen heeft, en de mij om een advies vervolgende synode hen om hun aan het advies conforme DAAD niet in 't minst vervolgde, en dat ze alzoo samen mij verraden hebben, is een tweede zaak „van zeer ernstig karakter“, en dit ook nog uit den tijd van 1944.

De vraag is nu alleen, of ds Fernhout dezen ernst van OVERWEGEND karakter vindt.

Antwoord: blijkbaar niet. Want hij heeft getolereerd, dat synodeleden alvast, zonder hun particuliere synode dienaangaande iets te vragen, DEDEN wat ik zelf nog maar wilde zien overgelaten aan de daartoe aangewezen particuliere synode zelf, ter beoordeeling en beslissing. Hij heeft dus getolereerd, dat anderen een handeling deden, waarvan het adviseeren om haar langs wettigen weg te verlangen, als schorsings- en afzettingswaardige zonde bij voorbaat mij aangerekend werd.

CONCLUSIE: punt 3 en 2 van de „geschillen“ vindt ds Fernhout wel zeer ernstig, maar niet overwegend ernstig.

Blijkbaar kan men z. i. op de vragen 3 en 2 NEEN antwoorden, en vrij uitgaan voor God.

Zoo blijft dus als schorsings- en afzettingswaardige zonde alleen in aanmerking komen punt 1. Laat ons zien.

Vraag 1 luidde:

„OF GIJ HARTELIJK LEEDWEZEN UITSPREEKT OVER DE DOOR U AANGENOMEN HOUDING TEGENOVER DE SYNODE?“

Het treft hier, dat er staat „houding“. Als iemand zeer bepaalde bezwaren tegen zeer bepaalde handelingen inbrengt, die hij beide precies heeft omschreven, en waarvoor hij argumenten heeft gegeven, en tegenargumenten wederom afgewezen; en als, gelijk hij duidelijk aantoonde, de instantie, tegen welke handelingen hij bezwaren inbracht, in haar verdediging zichzelf weersprekt; en als tenslotte niets anders van haar kant overblijft, dan een klacht over de aangenomen „houding“, waarbij van het bepaalde iets onbepaalds, van het concrete iets abstracts, van het aanwijsbare iets onaanwijsbars wordt gemaakt, dan noemt men zóó iets in alle fatsoenlijke procedures onzakelijk, en dan zou geen één behoorlijk rechter van het dwaze woord „houding“ gebruik maken in een „vonnis“. Als het bovendien een vergadering betreft, die zooveel op haar kerfstok heeft als bijkens het wegvalen van de punten 5, 4, 3, 2, bij deze het geval is, en als die vergadering zelf de betrokkenen is, tegen welke klachten ingediend zijn, en zij dus „het recht in eigen handen neemt“, wat haar bovendien heelemaal niet gelukt, gezien haar verwarde apologieën, dan kan iemand slechts dan zeggen: het niet uitspreken van hartelijk leedwezen over de tegen een vergadering, die hij beschuldigde langs den kerkelijken weg, ingenomen houding is een overwegend ernstige aangelegenheid, waardig om met schorsing en afzetting gestraft te worden, indien

die iemand in 1944 in alle opzichten zich distancieert van het gebeurde in 1886.

Zoodat D.E.C. toch nog gelijk heeft: ds Fernhout is getuige á charge tegen de synodocratie.

Maar dan de ds Fernhout van 1886.

Het spijt ons, dat we deze meening niet veranderen kunnen. Maar het respect voor ds Fernhout verhindert ons niet te verklaren, dat wij het zijn die in 1944 hebben gevochten vóór wat hij in 1886 heeft beschermd. En we gelooven ook dat hij het zóó gezien zou hebben als hij niet was misleid door de lieden die deze vragen aan zijn aandacht hielpen ontrekken. Hoewel ze de officiële punten-in-geding in formule brengen.

K. S.

Naschrift van D.E.C.:

DE BOEMERANG.

We willen n.a.v. den hierboven afgedrukten brief van ds K. Fernhout, door K. S. reeds van commentaar voorzien, gaarne een enkele opmerking maken.

Ds K. Fernhout schrijft, dat hij er geen oogenblik aan gedacht heeft „de verschillen, waarom het ging in dezen strijd met de Gereformeerde Kerken in Generale Synode“ voor te stellen als „beuzelingen“.

We nemen er dankbaar nota van.

We zijn het op dit punt van harte met ds K. Fernhout eens.

We hebben ook nooit beweerd, dat we ons van „beuzelingen“ hebben vrijgemaakt. Wel van besluiten en handelingen, weliswaar met de meeste stemmen goedgevonden, maar strijdend tegen het Woord Gods en tegen „de artikelen, in deze Generale Synode besloten“. Hetgeen we voor onszelf bewezen hebben. En hetgeen we gaarne aan de Kerkelijke vergaderingen bewezen hadden, ware het niet, dat deze den kerkelijken weg hadden opgebroken.

Het heeft onze hartelijke instemming, dat de Redactie aan het schrijven van ds K. Fernhout een plaats geeft in De Reformatie.

Maar verbazen ons, dat niet reeds veel eerder een bede om een enkel corrigendum van de hand van ds K. Fernhout of een rectificatie uit de pen van dr B. Wielenga in het Gereformeerd Weekblad verscheen.

Want in het Gereformeerd Weekblad stond — we citeerden het in onze rubriek reeds letterlijk — na de vermelding van de vraag van dr B. Wielenga aan ds K. Fernhout „Hebt ge dan geen kruis in uw leven?“. „Ik dacht, dat hij zou zinspelen op de crisis in de kerk. Daarover had hij reeds gesproken met bittere, droeve woorden: „sedert de scheuring valt het mij zoo moeilijk met vreugde ter Kerk te gaan. Het valt mij zwaar den ouden eerbied te hebben voor het Gereformeerde volk. Om beuzelingen elkaar los te laten en in zulke taal te strijden! Ik geloof, dat de broeders, die ons met de hardste taal te lijf gaan, het meenen. Maar het is niet uit den Geest. Het is uit het vleesch“.

Dr B. Wielenga plaatste een en ander tusschen aanhalingsteekens. Versloeg het dus als uit den mond van ds K. Fernhout opgeteekend. Heeft hij dan ds Fernhout onrecht gedaan, dan publiceere hij dat in het Gereformeerd Weekblad.

Maar afgedacht van het misverstand, dat ook volgens ds K. Fernhout niet in mente D.E.C., maar in de Weesper Pastorie, waar dr B. Wielenga hem ontmoette, is ontstaan, het artikel van dezen laatste heeft in de geciteerde zinsneden de strekking, die de synodale propaganda in woord en geschrift den laatsten tijd herhaaldelijk vertoont: de zaken, die tusschen de Gereformeerde Kerken en de synodocratie liggen, worden gebagatelliseerd: „beuzelingen“. In dezelfde week, waarin het Gereformeerd Weekblad het gesprek met ds K. Fernhout publiceerde, ontmoette D.E.C. een prominent lid der Synode van Elindhoven. Ook dat Synodelid sprak van „beuzelingen“. Waarop D.E.C. replieerde: „dat zwaard keert zich tegen U, die het voert, het is een boemerang. Want dan hebt U dus om beuzelingen geschorst, afgezet, ons gelegd onder het oordeel van scheurmakerij“.

En in dien zin blijft ons oordeel staan: het Gereformeerd Weekblad, in casu dr B. Wielenga, heeft ds K. Fernhout aangevoerd als getuige contra de synodocratie. Nolens volens. Tegen wil en dank. En als ds K. Fernhout als zoodanig niet wil optreden — we gelooven hem natuurlijk van harte — dan geve het Gereformeerd Weekblad daarvan kennis aan zijn lezers. Het zal ons verheugen. Want wij zijn er óók niet van gediend, dat men „onze zaak, die nu als kettersch en goddeloos verdoemd wordt“ („niet uit den Geest, maar uit het vleesch“ volgens ds K. Fernhout) zoo van tijd tot tijd als het te pas komt, voorstelt als een beuzeling.

D.E.C.

ONZE MILITAIRES.

Begin Maart kwam de nieuwe lichting onder de wapenen o a te Ede. Willen de jongens zich zoo spoedig mogelijk melden bij den scriba der Kerk? Hij kan hen dan inlichten omtrent Kerkdiensten, catechisatie en jeugdvereniging.

Van de Kerkeraden verachten we bericht dat br. dooplid (of bel. lid) der Kerk, zich in militairen dienst bevindt te Ede; met militair adres. Ook contact met ouders wordt op prijs gesteld. Spoedige opgaaf gewenscht.

Namens den Kerkeraad

W. O. DE GRAAF

Stationsweg 25, Ede.

(Door abuis eerst heden geplaatst. Redactie.)

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

NOGMAALS HET RAPPORT BEDRIJFSORGANISATIE: HET VERWEER VAN MR K. GROEN. III.

9. Nog iets dieper moet ik ingaan op de bewering van mr G., dat we in de s.i.e.k. te maken hebben met een scheppingswet, een religieus apriori, een geloofsvooronderstelling, „de“ greep naar „het“ grondmotief der schepping, een geloofstuk. Mr G. zegt, dat Kuyper de s.i.e.k. niet heeft uitgevonden, doch dat het hem slechts „geschonken“ (door wie? Door God misschien? Is die term zoo prachtig, dat ook die al als gave Gods gezien moet worden? Ik neem voorloopig nog de vrijheid, dat te betwijfelen) werd haar naamgever te zijn, „en ze ons helder voor oogen te stellen“. Nu zet ik ook achter die „helderheid“ een vraagteken (zie het art. van K. S. in „De Ref.“ vorig jaar, alsmede het referaat van dr Meulink op het congres). Me dunkt, mr G. beweert hier dingen, die hij tegen de critiek eerst wel eens mag bewijzen. Verder ga ik op de conceptie van Kuyper niet in. Want ik had gezegd, dat in het rapport niet zoozeer de opvatting van Kuyper als wel de wijsgeerige visie van de Wijsbegeerte der Wetsidee aan het woord was, en ook daartegen mijn bezwaar gemaakt. Mr G. zegt nu, dat dit slechts een bewering van mij is, een bewering die bovendien onjuist is, gezien de samenstelling der Commissie, die in meerderheid niet behoorde tot de aanhangers van de W. d. W. Dat neemt niet weg, dat het rapport in sterke mate de taal van de W. d. W. spreekt (originair zelfstandig, vervlechting etc.). Ik heb in mijn critiek direct gezegd, dat de wijsbegeerte der wetsidee geen onvermengde toepassing had gevonden in het rapport. Doch niemand kan ontkennen, dat in het rapport die invloed aanwijsbaar was. Zeker mr G. kan dat niet loochenen. Want als ik me zoo erg vergiste, en het rapport heelemaal niet den invloed van de W. d. W. had ondergaan, dan is het me een raadsel, waarom mr G. in zijn verdediging van het rapport me uitsluitend bestrijdt met opvattingen van de W. d. W. Hij richt tegen mij enkel het wijsgeerig geslacht, en meent daarmee mij „ten principale van antwoord gediend te hebben“ en vermoedt, dat „wie kan instemmen met wat hierboven is uiteengezet“ verder weinig moeite zal hebben met mijn misverstanden en onjuiste interpretaties.

Ik begrijp niet, dat mijn opponent zelf niet ziet, dat hij hier zelf het bewijs levert voor wat ik zei. Zijn antwoord „ten principale“ is niets anders dan de s.i.e.k. á la Dooyeweerd. En met mijn critiek heeft weinig moeite, wie het „met het bovenstaande“, d. i. met de wijsgeerige idee der s.i.e.k., eens is.

Volgens mr G. kent deze wijsbegeerte de s.i.e.k. slechts als „religieus vooronderstelde, waarvan zij zich eerst daarna op wetenschappelijke wijze rekenschap gaf“. Doch precies zoo fungeert de s.i.e.k. in het rapport.

Religieus vooronderstelde — wat is dat anders dan het algemeen gezichtspunt van waaruit de A.R. de zaak der B.O. moet bezien? Wetenschappelijke rekenschap — maar die komt in het rapport ook: originair zelfstandig en wat dies meer zij. Ik had direct bij de eerste lezing van het rapport wel begrepen, dat de s.i.e.k. hier fungeerde als „scheppingswet“, „religieus vooronderstelde“, „geloofstuk“, „de greep naar het grondmotief der schepping“, zooals mr G. het thans formuleert. Doch dat is de W i j s b e g e e r t e d e r W e t s i d e e in optima forma. Het spreken over s.i.e.k. als religieus apriori etc. bewijst, dat we hier te doen hebben met de theoretisch-filosofische gedachte, zooals die in de kringen van de W. d. W. domineert. Men noemt het wel een religieus apriori, doch in dat spreken verradt zich een bepaalde wijsgeerige visie. Ik begrijp niet, waarom mr G. zoo hardnekkig ontkent, wat hij in heel zijn verweer alleen maar bewijst.

10. Wat nu al die zware termen betreft, die mr G. bezigt om de s.i.e.k. te typeeren, ik moet eerlijk zeggen, dat ze me niet alle duidelijk zijn. Speciaal geldt dat van „de greep naar het grondmotief der schepping“. Later heeft hij het over het „innerlijk grondmotief“ der Schrift. Indertijd heb ik prof. Dooyeweerd meermalen den term „motief“ hooren toelichten. En als ik het goed onthouden heb, bedoelde hij daarmee een „drijfkracht“, iets dus, dat in beweging zet. Vermoedelijk zal het ook hier zoo zijn bedoeld, en is dus de s.i.e.k. voor mr G. zulk een drijfkracht, zelfs een grond-drijfkracht, nog sterker „de“ grond-drijfkracht. Duidelijk is dit alles me echter niet. Temeer niet, omdat „de erkenning van de s.i.e.k.“ door hem omschreven wordt als „de greep naar het grondmotief der schepping“. Wat „erkenning“ is, begrijp ik wel zoo ongeveer. Maar ik zit verlegen met „de greep naar“. Is dat bedoeld in den trant van Paulus: „of ik het ook grijpen mocht“ in Filipp. 3? Indien ja, dan is „de greep naar“ m.i. aanduiding van een poging meer dan van een resultaat, en in ieder geval heel wat anders dan „erkenning“. En als de s.i.e.k. grond-drijfkracht is der schepping, dan vraag ik me af, waardoor de mensch die „de greep daarnaar“ doet bewogen wordt. Toch blijkbaar niet door de s.i.e.k. Maar